

Morsø LANDBRUGSRÅD

Strategi for multifunktionel jordfordeling

PLAN 22+

Kolofon

Strategien er er udarbejdet som led i et pilotprojekt støttet af Plan22+.

Plan22+ er en femårig indsats fra Plan- og Landdistriktsstyrelsen og Realdania, som skal understøtte kommunernes klimaarbejde ved at udvikle ny viden og redskaber til at indfri klimamålsætninger gennem den fysiske planlægning

**PLAN
22+**

**Plan- og
Landdistriktsstyrelsen**

Realdania

INDHOLD

PROCES	4
BAGGRUND	6
PRINCIPPER	8
KORT	10
SYNERGIPOTENTIALE	12
REALISEREDE POTENTIALER	14
STRATEGI	16

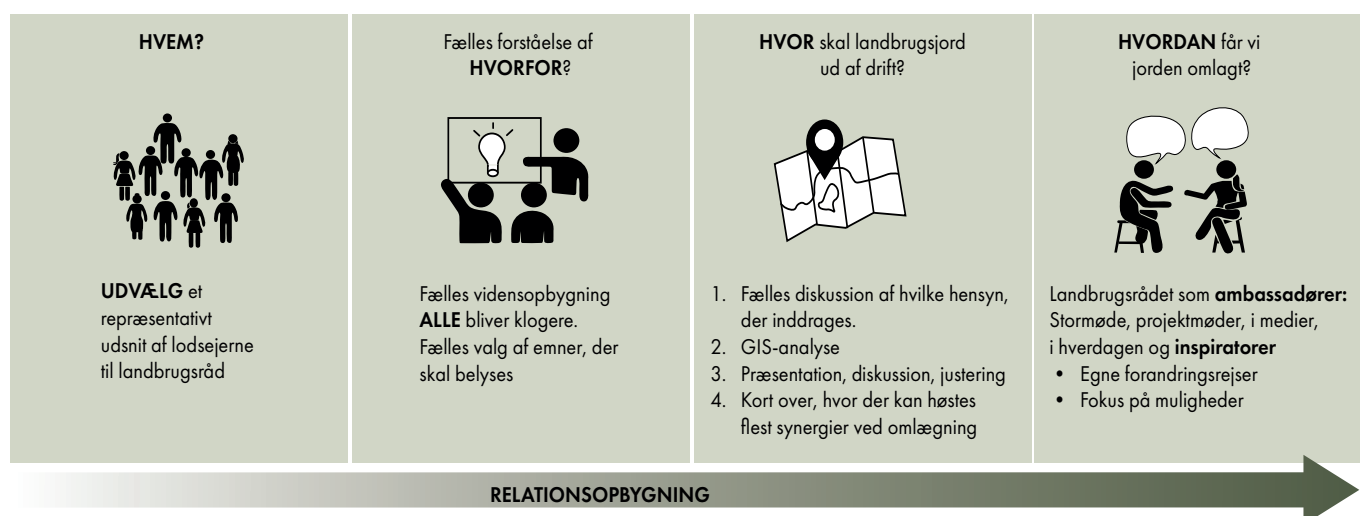
PROCES

Strategien for multifunktionel jordfordeling er lavet af Morsø Landbrugsråd, der består af et udsnit af lodsejerne på Mors, der repæsenterer forskellige driftsgrene, fuldtids- og deltidslandmænd, forskellige geografiske dele af Mors og forskellige aldre.

Strategien og arbejdet bag er præsenteret på stormøder, hvor alle landmænd- og kvinder på Mors har været inviteret.

Strategien er skabt på baggrund af et længere forløb med vidensopbygning, der har skabt et fælles udgangspunkt at tale ud fra. Sideløbende hermed er der foretaget forskellige GIS-anayser, der ligger til grund for de kort, strategien er baseret på.

BAGGRUND: Hvorfor

JORDFORDELING?

Morsø Landbrugsråd blev dannet for at udforme en strategi for en multifunktionel jordfordeling for hele Mors og en vision for fremtidens klimavenlige landbrug på Mors. Udgangspunktet var og er, at der skal tages jord ud af intensiv drift for at mindske den negative påvirkning af klima, vandmiljø, natur og biodiversitet, som landbrugsdriften har. En dagsorden som med aftalen om Grøn Trepert er blevet højaktuel.

Multifunktionel jordfordeling er et af de mest effektive værktøjer, når der skal ændres markant på arealanvendelsen, fordi det skaber mulighed for at, at alle kan få gavn af processen, fremfor at enkelte lodsejere skal afgive en del af sit produktionsapparat. Fx kan flere landmænd få samlet spredte jorde, og dermed få en mere effektiv drift.

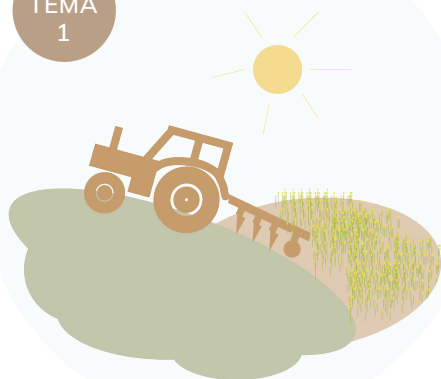
En jordfordeling skaber mulighed for, at man gennem kollektive indsatser som vådområder mere effektivt kan målrette miljø- og klimaindsatsen til de jorde, hvor en udtagning af intensiv drift har størst effekt, og hvor flest mulige samfundshensyn kan opfyldes på samme areal.

En del landmænd på Mors er oppe i årene, og har måske staldanlæg, der ikke vil kunne leve op til fremtidige velfærdskrav. For dem kan en jordfordeling være en god mulighed for at træde ud af erhvervet, og dermed frigive landbrugsjord, der kan erstatte andre landmænds jorde, der måske er rige på kulstof eller er dårlige til at tilbageholde næringsstoffer. En fordel herved er, at handelsomkostninger og tinglysninger varetages af det statslige jordfordelingskontor.

En forudsætning for at målrette jordfordelingen mod de jorde, hvor der er de dårligste forudsætninger for fødevarerproduktion og samtidig flest samfundsgavnlige effekter af udtagning eller ekstensivering af driften er, at man ved hvor disse jorde er. Vi har analyseret jorden på Mors på baggrund af tilgængeligt data om naturgrundlaget i forhold til fire temaer: Potentialet for fødevarerproduktion, potentialet for at mindske udledningen af klimagasser og næringsstoffer, og potentialet for at styrke biodiversiteten gennem udtagning eller ekstensivering.

NATURGRUNDLAGET

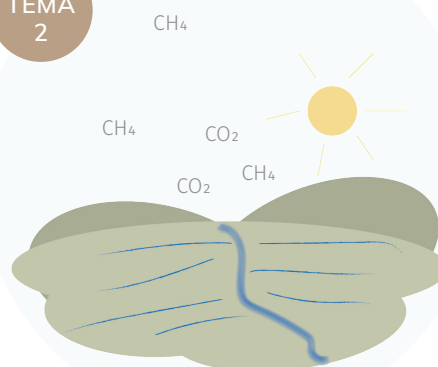
TEMA 1

FØDEVAREPRODUKTION

JORDE MED GOD BONITET OG
DYRKNINGSSIKKERHED

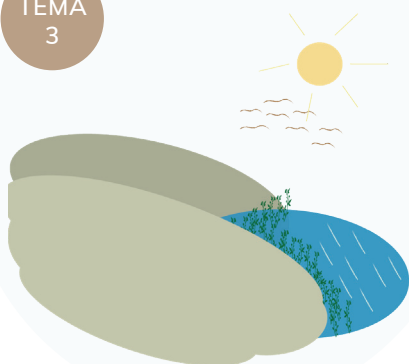
TEMA 2

KLIMA

JORDE MED HØJT INDHOLD AF KULSTOF
OG HØJTSTÅENDE GRUNDVAND

TEMA 3

MILJØ

JORDE MED LAV RETENTION, KYSTNÆRE
JORDE, STÆRKT SKRÅNENDE AREALER,
JORDE VED DRIKKEVANDSBORINGER,
INDVINDINGSOPLANDE OG INDSATSOM-
RÅDER FOR DRIKKEVANDSBESKYTTELSE
OG HØJTSTÅENDE GRUNDVAND

TEMA 4

NATUR & BIODIVERSITET

NÆRHED TIL EKSISTERENDE BES-
KYTTET NATUR OG OMRÅDER MED HØJ
NATURVÆRDISCORE (HNV-SCORE),
STÆRT SKRÅNENDE AREALER, RÅSTOF-
OMRÅDER MED EFTERBEHANDLINGS-
PLAN, REALISERET VÅDOMRÅDEPROJEKT,
AARHUS UNIVERSITETS ANALYSE AF
NATURPOTENTIALE

HVILKE

PRINCIPPER?

Strategien for multifunktionel jordfordeling baserer sig på en række principper:

Først og fremmest handler det om, at målrette indsatsen mod de jorde, hvor det har størst effekt på flest mulige parametre. Det handler om at opnå synergieffekter, så den jord, der tages ud af intensiv landbrugsdrift ideelt set både kan levere i forhold til klima, miljø og natur. Dvs. at det først og fremmest er de jorde, der leverer på flest samfundshensyn, der skal udtages. Med det store fokus der er på at forbedre vandmiljøet i Grøn Trepert, bør der dog være særligt fokus på at udtage de jorde, hvor der skabes maksimal reduktion af kvælstofudledningen på mindst muligt areal, dvs. områder med lav retention.

Gennem større, kollektive projekter kan man med højere sandsynlighed opnå flere synergieffekter. Det gælder både i forhold til, at mere jord indgår i en evt. jordfordeling, og det derfor er bedre mulighed for at flere landmænd kan få optimeret på deres bedrifter. Større, sammenhængede arealer giver også bedre forudsætninger for at styrke biodiversitet og naturkvalitet end mindre fragmenterede arealer. Derfor skal muligheden for kollektive løsninger afsøges som det primære virkemiddel.

Fødevarerproduktion er fortsat en vigtig prioritering. Derfor skal de robuste jorde kunne dyrkes med optimal gødskning set i forhold til plantevækst og sundhed. Robuste jorde, er de jorde, der tilbageholder størstedelen af de næringsstoffer, der ikke umiddelbart forbruges af planterne (høj retention), og ikke påvirker drikkevandsressourcen.

Grøn Trepert har skabt et stort pres i forhold til hurtigt at få udtaget fx lavbundslande af intensiv drift. Hvis ikke landbrugerne af den frivillige vej kommer langt nok inden 2027 vil der blive indført en markregulering potentielt til braklægningsniveau. Derfor opfordres alle lodsejere til at gå konstruktivt ind i foreslåede kollektive projekter. Hvorvidt man indgår i et projekt er fortsat frivilligt, men der er tale om frivillighed under ansvar.

1

Maksimal effekt og flest mulige synergieffekter! Udtag først og fremmest de jorde, der leverer mest i forhold til klima, miljø og natur, så mest mulig god landbrugsjord kan forblive i drift

2

Kollektive løsninger, som det primære. De kollektive løsninger skaber størst værdi, og er derfor det primære værktøj til at leve op til kravene fra omverdenen

3

Optimal dyrkning på de egnede jorde. De jorde, der er robuste, skal kunne drives med de gødningsmængder, der er optimale for plantevækst.

4

Frivillighed under ansvar. Med Grøn Trepert er udtagning og ekstensivering af jord en bunden opgave. Hvis ikke man indgår konstruktivt i fælles projekter kan det betyde øget markregulering for alle.

Synergi

Oprindelse fra græsk synergia 'samarbejde', dannet af syn- og ergon 'arbejde'

Betydning: samspil mellem to eller flere faktorer der forstærker hinanden således at den kombinerede effekt bliver større end summen af de enkelte faktoreres bidrag (Den Danske Ordbog).

TEMAKORT

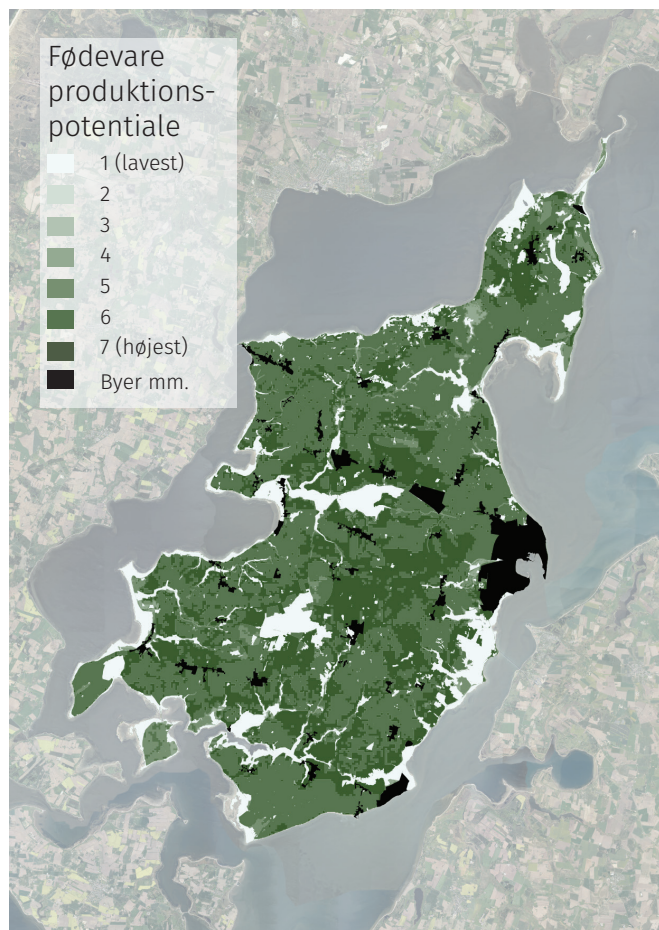
Til brug for Morsø Landbrugsråd er der foretaget en arealanalyse af tilgængelige data af relevans for arbejdet med en strategisk jordfordeling. Data er vægtet med en simpel pointmodel i forhold til, om der er en relativt større eller mindre gevinst i forhold til klima, miljø og natur/biodiversitet. Kortene siger derfor noget om, hvor der er mere eller mindre gevinst at hente, men ikke hvor meget mere eller mindre i absolutte termer.

Fx er data over kulstofindhold i jorden vægtet i forhold til klima-temaet, så de jorde der indeholder mere en 12% kulstof får 3 point, de jorde der indeholder mellem 6-12% kulstof har fået 2 point, de jorde, der har mellem 3-6% kulstof har fået 1 point, mens de øvrige har fået 0 point. Ligeledes er de anvendte data for de øvrige kortlag vægtet indenfor intervallet 0-3. Dog er der i forbindelse med arbejdet med at implementere Aftalen om et Grønt Danmark arbejdet med en anden vægtning af jordens evne til at tilbageholde næringsstoffer (retention) .

Der er indtil videre inddraget følgende geografisk definerede datasæt:

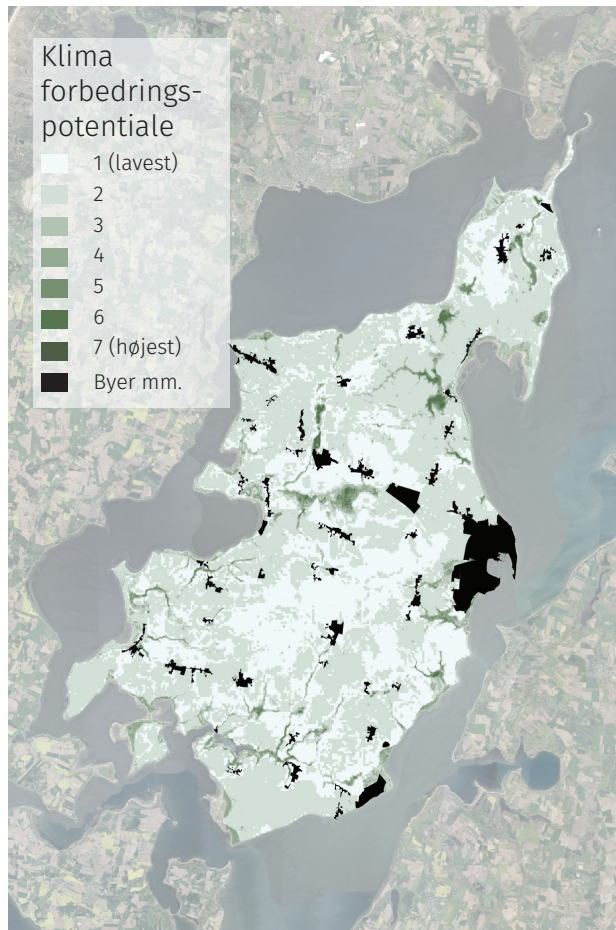
- » Retentionsevne
- » Jordbundstype
- » Kulstofindhold i jorden
- » Grundvandsniveau
- » Vandløbsrestaurering
- » Natura2000-områder
- » §3-beskyttet natur
- » Boringsnære beskyttelsesområder
- » Indvindingsoplande
- » Indsatsområder til drikkevandsbeskyttelse
  - » High Nature Value
  - » Skråningskort
  - » Strandengspotentiale
- » Biodiversitetsrådets analyse af potentiale for beskyttet natur
  - » Byzone (landbrug ikke muligt)
- » Realiserede vådområder (landbrug ikke muligt)
  - » Fredsskov (landbrug ikke muligt)
  - » Kystnærhedszone på 500 m
  - » Råstofkort

Læs mere om hvordan de enkelte datasæt er vægtet, hvorfor de er inddraget og hvilken usikkerhed de er behæftet med i metodebilaget.

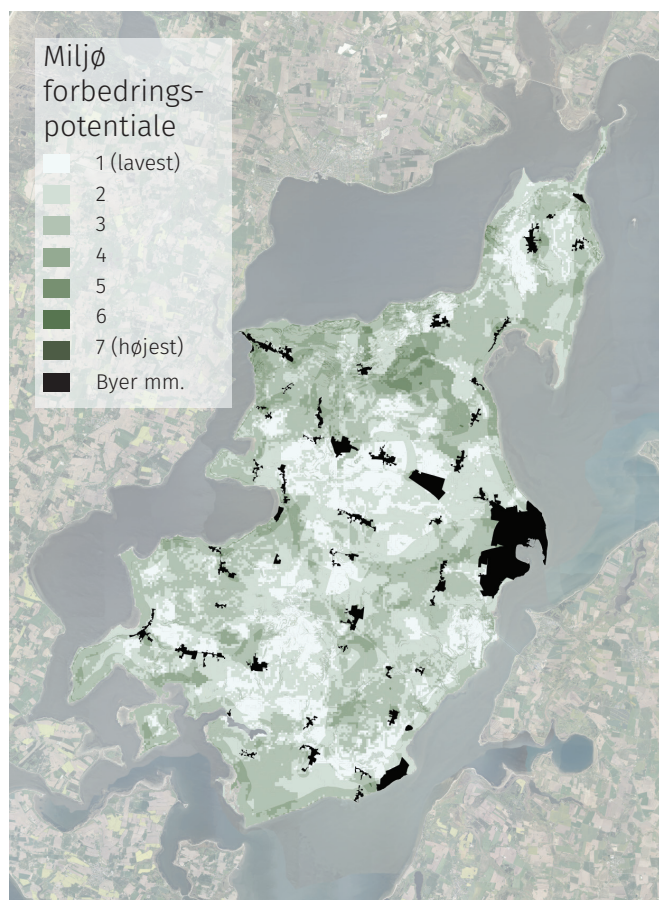
FØDEVAREPRODUKTION

JORDE MED GOD BONITET OG
DYRKNINGSSIKKERHED

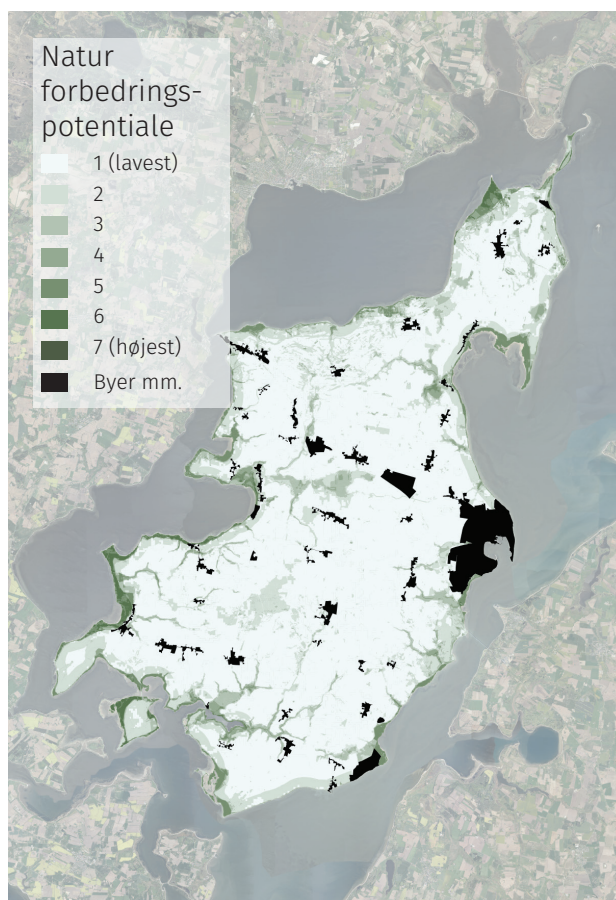
KLIMA

JORDE MED HØJT INDHOLD AF KULSTOF
OG HØJTSTÅENDE GRUNDVAND

MILJØ

JORDE MED LAV RETENTION, KYSTNÆRE JORDE, STÆRKT
SKRÅNENDE AREALER, JORDE VED DRIKKEVANDSBORINGER,
INDVINDINGSOPLANDE OG INDSATSOMRÅDER FOR DRIKKE-
VANDSBESKYTTELSE OG HØJTSTÅENDE GRUNDVAND

NATUR OG BIODIVERSITET

NÆRHED TIL EKSISTERENDE BESKYTTET NATUR OG
OMRÅDER MED HØJ NATURVÆRDISCORE (HNV-SCORE),
STÆRT SKRÅNENDE AREALER, RÅSTOFOMRÅDER MED EFT-
ERBEHANDLINGSPLAN, REALISERET VÅDOMRÅDEPROJEKT,
AARHUS UNIVERSITETS ANALYSE AF NATURPOTENTIALE,
STRANDENGSPOTENTIALE

SYNERGI-

POTENTIALE

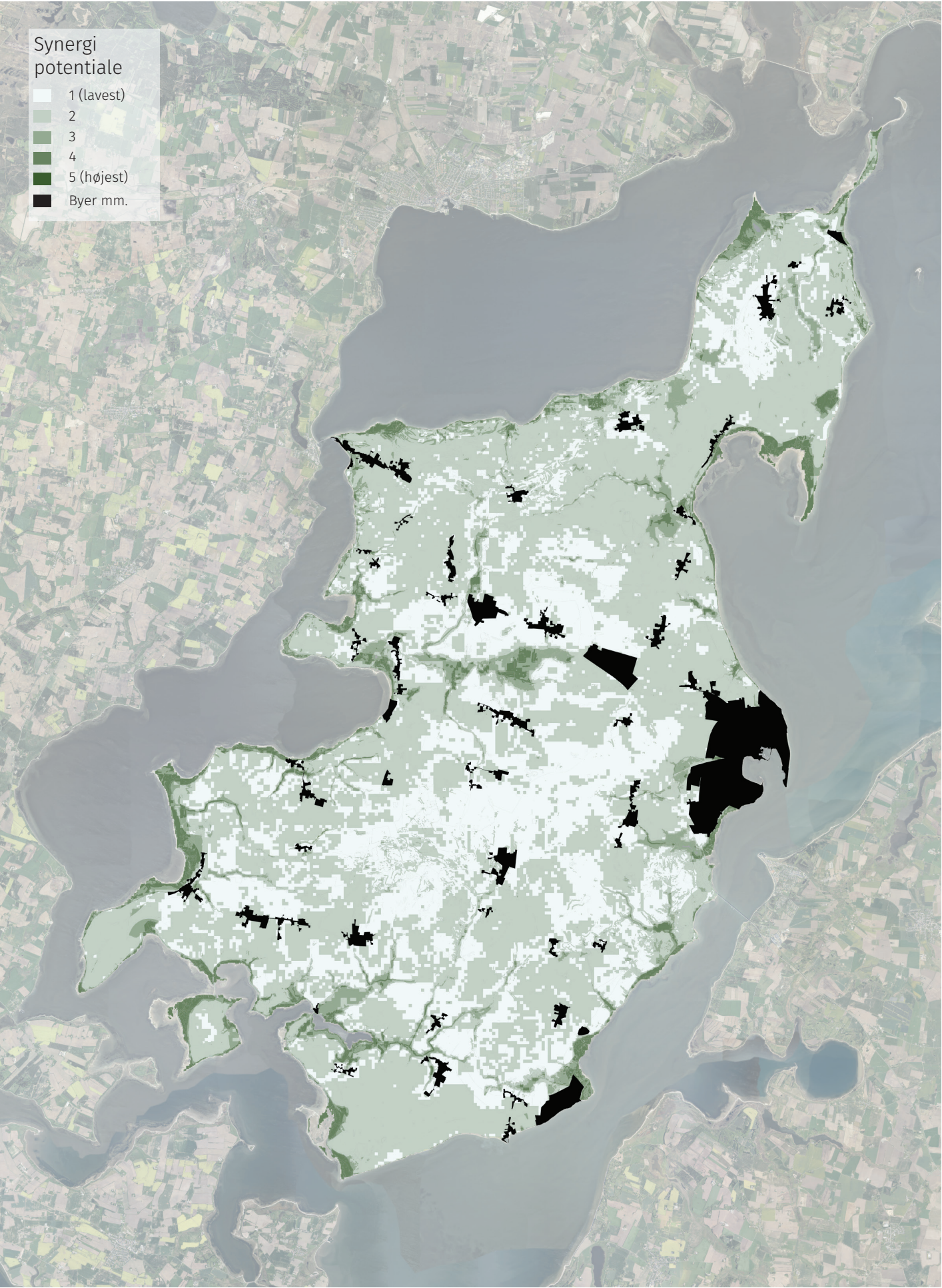

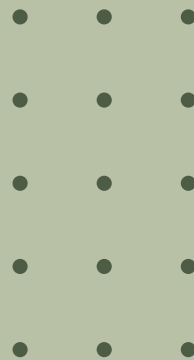
Kortet på s. 13 viser temalagene for klima, miljø og natur lagt sammen, efter at de underliggende lag er blevet vægtet ens. De mørkeste farver på synergikortet viser dermed, hvor der er størst potentiale for at høste synergier mellem klima-, miljø- og biodiversitetshensyn ved en udtagning eller ekstensivering af jorden. Se bilag 1 for en uddybning af metoden.

Det giver derfor mening at koncentrere udtagnings- og ekstensiveringsindsatsen på de mørkeste områder. De lyseste områder bør være forbeholdt fødevareproduktion.

Bebyggede områder, dvs. byer, landsbyer, erhvervsområder og sommerhusområder er markeret med sort, da disse områder i sagens natur ikke drives landbrugsmæssigt.

Generelt set, er det tydeligt, at der er store synergier at hente i de lavtliggende områder, og disse har derfor høj prioritet at få taget ud af intensiv drift. Derefter er de kystnære og stærkt kuperede områder steder, hvor der kan hentes mange samfundsværdier ved udtagning og ekstensivering.

SYNERGIPOTENTIALE

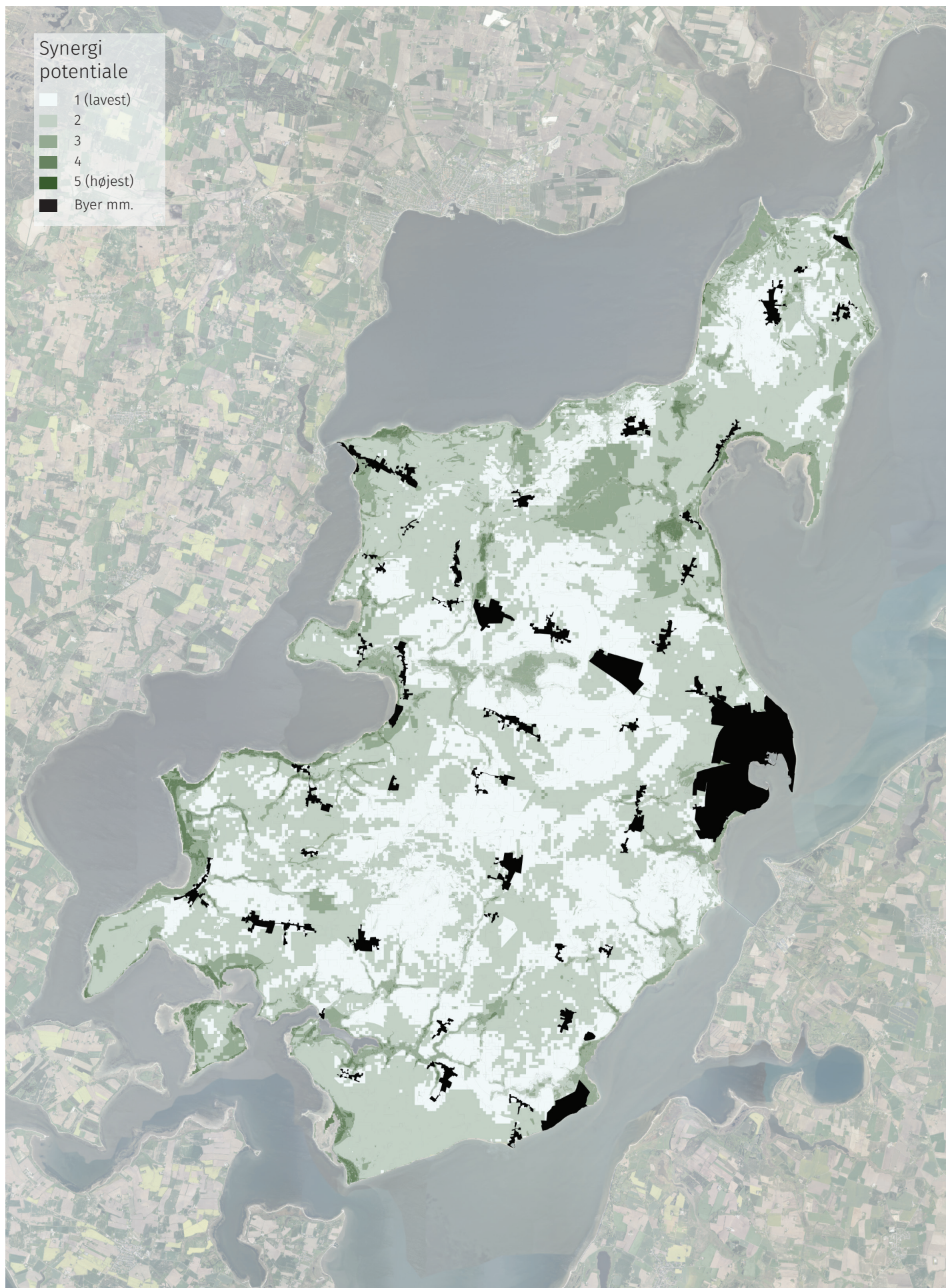
I LYSET AF GRØN TREPART

Som et resultat af aftalen om Grøn Trepert er der stort fokus på at reducere udledningen af næringsstoffer til miljøet. Såfremt der ikke gennem vådområde- og lavbundsprojekter, eller private initiativer som minivådområder, skovrejsning og permanent ekstensivering opnås en reduktion af næringsstofftilledningen til kystvandene, der lever op til vandrammedirektivets krav, vil landbruget blive pålagt en markregulering. Derfor kan det i den nuværende situation give mening at vægte jordens evne til at tilbageholde næringsstoffer (retentionskortet) højere relativt til de øvrige hensyn for herigennem at målrette omlægning (udpegning til frivillig omlægning) imod arealer med lav retention. Kortet på s. 15 viser synergikortet, hvor retentionen er vægtet relativt højere.

Af hensyn til kommende krav til styrkelse af biodiversiteten, samt eksisterende krav om en reduceret klimapåvirkning fra landbruget, er det fortsat relevante parametre i en helhedsorienteret arealforvaltning, og det er derfor fortsat aktuelt at se på synergieffekter mellem de enkelte hensyn.

Arealanalysen er, som det fremgår af ovenstående, et dynamisk værktøj, der gennem vægtning kan målrettes de aktuelle politiske prioriteringer, mens der samtidig fastholdes et helhedssyn.

Arealanalysen bør opdateres, når der kommer reviderede udgaver af centrale kortlag. Ikke mindst vil retentionskortet ændre sig i takt med, at bl.a. vådområder etableres, hvorved oplandets retentionsevne hæves.

REALISEREDE

POTENTIALER

Der er arbejdet med udtagning og ekstensivering gennem en årrække, og derfor er en række af potentialerne allerede realiserede eller under realisering både som kollektive indsatser i form af vådområder og som mindre private initiativer som mini-vådområder, privat skovrejsning og permanent ekstensivering. Disse områder er markeret med gult på kortet s. 17.

Det ses tydeligt, at landbruget på Mors er i fuld gang med at realisere en mere bæredygtig arealanvendelse, og at mange lodsejere er gået positivt ind i opgaven via de mange projekter, der er afsluttede og i gang.

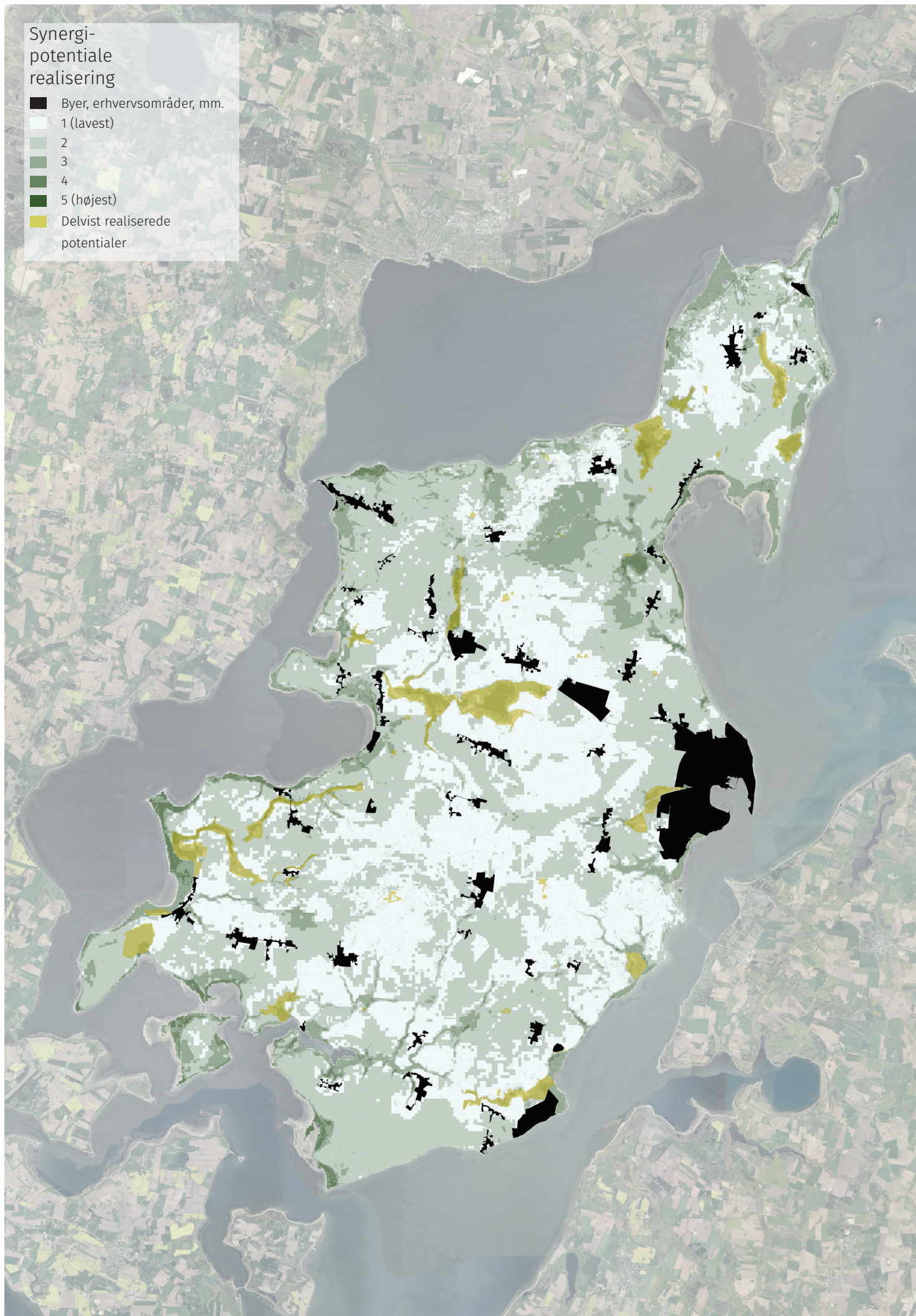
Det ses dog også, at enkelte af de private initiativer ligger i områder, hvor der i følge kortlægningen ikke er de store synergier, men at initiativet snarere har et monofunktionelt fokus eller - naturligt nok - er placeret i forhold til, hvad der passer til den enkelte bedrift.

Det ville det have været at foretrække, hvis der f.x. gennem en jordfordeling var skabt en mulighed for, at de lodsejere, der fx gerne vil rejse skov, kan komme i besiddelse af arealer, hvor der kan skabes mere værdi af initiativet i form af fx drikkevandsbeskyttelse eller andet, mens den robuste landbrugsjord udnyttes til fødevareproduktion.

For at sikre en effektiv arealanvendelse på hele Mors er en strategisk tilgang både nyttig og nødvendig i lyset af alle de ønsker, der er til arealanvendelsen fra forskellige dele af samfundet.

Synergi- potentiale realisering

- Byer, erhvervsområder, mm.
- 1 (lavest)
- 2
- 3
- 4
- 5 (højest)
- Delvist realiserede
potentialer

STRATEGI

FOR MULTIFUNKTIONEL JORDFORDELING

Der er kamp om arealerne. Der skal både være plads til fødevareproduktion, skove, natur, energianlæg med mere. Samtidig er der en klimakrise og miljøproblemer, der skal løses. Hvis det hele skal løses på de arealer, der er til rådighed, så er det nødvendigt, at der kan skabes synergieffekter mellem de forskellige formål. Det opnås bedst gennem en strategisk tilgang til arealanvendelsen, så de robuste jorde dyrkes intensivt, mens de øvrige skal tjene andre formål.

Jordfordeling er et velkendt og effektivt redskab til at omfordele arealer, så de rigtige jorde får de rigtige ejere. Dvs. at landbrugeren får jorde, der passer med ejendommens driftsformål, samtidig med at der også kan opnås driftsmæssige fordele i form af bedre arrondering.

Jordfordeling på Mors har til formål at tage de jorde ud af drift, hvor der kan skabes **maksimal effekt i forhold til klima-, miljø-, og naturmål og der, hvor der kan høstes flest synergieffekter** ved at udtage arealerne jf. arealanalysen s. 13 og 15.

Derfor er **kollektive løsninger det primære virkemiddel**. Det er de kollektive løsninger, der skaber mulighederne for at igangsætte en jordfordeling. Det er også de kollektive løsninger, der har en størrelse, hvor det for alvor batter noget, og hvor der er størst mulighed for at høste synergieffekter.

“Jordfordeling kan blive en kæmpe gevinst for alle parter”

De robuste jorde, hvor der kun er beskedne potentialer for gavnlige effekter på klima, miljø eller natur ved udtagning eller ekstensivering, skal **prioriteres til landbrugsproduktion**, hvor der kan dyrkes så udbyttet maksimeres, og landbrugsproduktionen kan fastholdes på Mors.

Alle lodsejere opfordres til at gå konstruktivt ind til opgaven og se de muligheder, der kan skabes for optimering af sin bedrift gennem jordfordeling. Det er fortsat frivilligt at indgå i kollektive projekter, men da den valgfrihed kan have konsekvenser for andre landbrugeres driftsmuligheder i fremtiden, er det **frivillighed under ansvar**.

REALISERING AF STRATEGIEN

Udtagnings- og ekstensiveringsindsatsen drives økonomisk af de tilgængelige tilskudsordninger, der samles i den nationale jordkøbsfond, der bl.a. har til formål at opkøbe jord, så det kan indgå i jordfordeling. Ikke mindst ordningerne til at etablere vådområder og klima-lavbundsprojekter.

Morsø Kommune vil i samarbejde med Fjordland igangsætte så mange vådområde- og lavbundsprojekter som overhovedet muligt, og arbejde for at jordfordelingerne får skabt grundlaget for at høste flest mulige gevinster. Landbrugsrådet vil bidrage til at skabe opbakning blandt de berørte lodsejere.

Morsø Kommune og udtagningskonsulenterne vil også rådgive om og bidrage til, at private initiativer, der kan etableres med tilskud, tages i brug og placeres, hvor der kan skabes flest mulige synergier. Det indbefatter mini-vådområder, permanent ekstensivering og privat skovrejsning.

“Hvis man skal optimere sin egen bedrift, så skal man gå med på de initiativer, der byder sig. Ligger du til et vådområde eller et minivådområde, så få sat det i gang”

Niels Clausen, Planteavler

